

УДК 725.1

Аспірант Голуб К.В.

Науковий керівник, д.арх., проф. Куцевич В.В.

*Кафедра архітектурного проектування цивільних будівель і споруд
Київського національного університету будівництва і архітектури***ДОСВІД ФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ БУДІВЕЛЬ В УКРАЇНІ**

Анотація: у статті проаналізовано та визначено етапи формування адміністративних будівель в Україні.

Ключові слова: адміністративні будівлі, вітчизняний досвід, етапи формування.

Розвиток суспільства на території сучасної України та становлення перших цивілізацій призвів до формування окрім житлових, інших видів споруд, центральне місце серед яких займали будівлі племенних зборів чи зборів старійшин. Такого роду споруди можна вважати прототипом адміністративних будівель. Наприклад, перша відома цивілізація на території сучасної України – «Трипільська», існувала 5-3 тис. р. до н.е., мала цілу мережу адміністративних будівель, що підтверджують археологічні дослідження тогочасних поселень Майданецьке та Тальянки, населення яких становило до 25 тис. людей (найбільші поселення Стародавнього Світу) [1].

Автор статті виділяє даний період (5 тис. р. до н.е. – V ст. н.е.), як **перший етап** формування адміністративних будівель.

Починаючи з V по IX ст. на території України окремі слов'янські племена об'єднуються в єдину державу – Київська Русь; у тогочасних великих містах (Київ, Новгород, Чернігів, Володимир та інших) формуються адміністрації підпорядковані київському князю. В центральній частині міста – «дитинці» розміщувалися боярські двори та княжі палаци, що виконували адміністративні функції; розміри «дитинця» досягали 10га (Київ, Переяслав). Так, зокрема, у Києві палац являв собою кам'яну двохповерхову споруду, довжина стін якого складала 45 на 11 м, з видовженими фасадними галереями, аркадами, службовими приміщеннями на нижньому поверсі і житловими на верхньому. Загальна площа палацу складала близько 500 м²; він мав кам'яний фундамент з глибиною закладання близько метра. Композиція будівлі мала об'ємно-просторовий центричний характер; центральна та бокові частини завершувались високими баштами з чотирискатними дахами, вкритими черепицею [2,3].

Розглянутий період з V по XIII ст. є **другим етапом** формування адміністративних будівель на території України.

У XIV ст. на території Галицько-Волинського королівства (Дрогобич, Львів) починається будівництво адміністративних будівель у вигляді ратуш (рис. 1) (*від пол. Ratusz; нім. Rathaus, Rat — рада і haus — будинок*); запозичений такий тип адміністративних будівель із західно-європейських країн. Вони були чотирикутні в плані з вежею, що інколи розташовувалась окремо. Після надання в XV ст. деяким містам магдебурського права, ратуші були перетворені на магістрати, такі міста мали значно ширші адміністративно-судові та господарчі права й краще розбудований апарат самоуправи.

Рис. 1. *Стара Ратуша XV – поч. XVII століття. Львів*

Перші ратуші та магістрати здебільшого були дерев'яними і рідше муrowаними; зазвичай призматичні в плані компактні двоповерхові споруди розташовувалися посеред ринкових площ і виділялися високим спостережними вежами; наприклад в ратуші міста Дрогобич внизу містились кімнати вїта, писаря та канцелярія; бургомїстр і райці засїдали у великій кімнатї другого поверху, там же була скарбївня, казна і мїський архїв, зали засїдань та їнше; в бїльшїсть ратушах були дзвони. У ратуші мїста Залїщики була прогресивна для того часу опалювальна система: в пїдвалах будови знаходилися великі печї, вїд яких в серединї стїн розходилися ходи, по яких їшло гаряче повїтря. Спочатку, ратуша була покрита очеретом, потїм її накрили гонтою, а пїзніше привезли з Коломїї черепицю. В бїйницях стояли мездери (гармати невеликого розмїру); в серединї розташовувався магістрат; там же були і двї кімнати, в яких вїдбували покарання мїщани за дрїбнї порушення, до 14 днїв [5].

Яскравим прикладом будівлі органу мїсцевого самоврядування був першїй Нїжинського магістрат, в якому засїдала рада магістрату; до сфери їх компетенції вїдносили: адмїнїстративнї, господарські, фїнансовї, полїцейські та судовї справи. Спираючись на «Справу про всї в Малїй Росїї казеннї будинки» (1781 р.), дослїдник і краєзнавець Нїжина О.Морозов зазначає, що старий

міський магістрат нагадував звичайну одноповерхову хату, що складалася із сіней, канцелярії, «присутственої кімнати», льодниці та сараю, - все це було розташовано на одній лінії та під одним дахом [8].

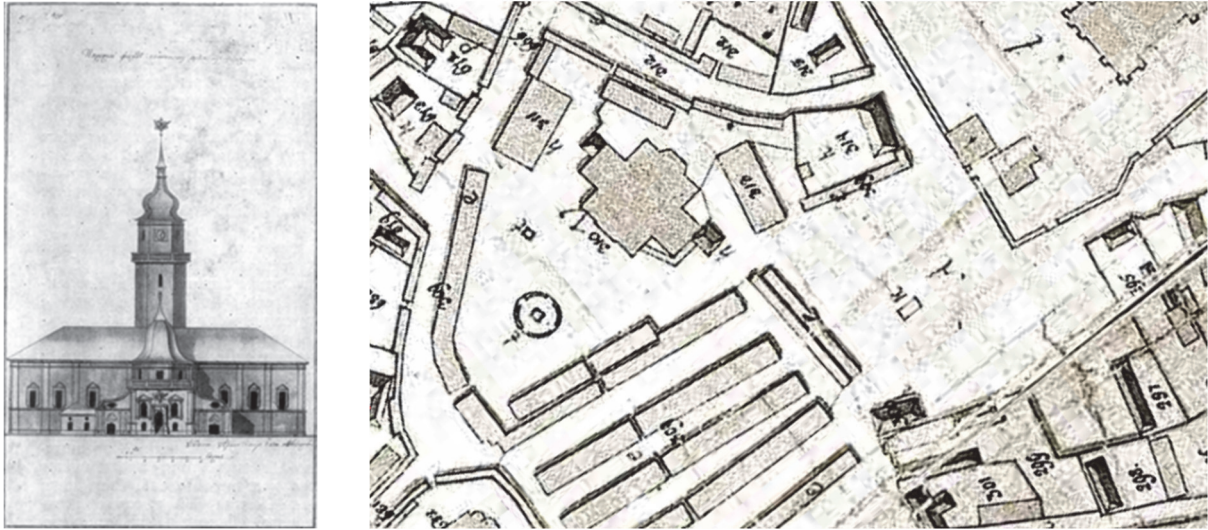

Рис.2. Київська ратуша XVII ст. Головний фасад та генплан

Першу Київську ратушу (рис. 2) збудували ще на початку XVI століття, розташовувалася вона на Подолі — центрі тогочасного міського життя, поблизу Братського монастиря. Оскільки, збудована вона була з дерева – неодноразово горіла і відбудовувалася, а в 1737 році на її місці, було збудовано нову кам'яну двоповерхову будівлю на півниціях. Велика за площею кам'яниця компактної симетричної структури мала дворядне анфіладне розпланування. З кінця XVII століття до 1811 року в Київській ратуші розташовувався орган самоврядування міста — Київський магістрат; комплекс мав окрім ратуші годинникову вежу, в той час – містобудівна домінанта головної площі Подолу, Торговища, Ринку, Магістратської площі, нині відомої як Контрактова площа [6].

Серед ратуш, що збереглися до нашого часу на території України можна відзначити ратуші у: Кам'янці-Подільському (XIV–XVI ст.) (рис. 3), Самборі (1668р.) (рис. 4) та Бучачі (1751р.) (рис. 5).

Рис.3. Ратуша в Кам'янці- Подільському

Рис.4. Ратуша у Самборі

Рис.5. Бучацька ратуша

В період розквіту Запорізької Січі адміністративні центри й резиденції гетьманів розміщувались в Чигирині (1648-1676рр.), Батурині (1669-1708рр.) та Глухові (з 1708р.) [4].

Так, наприклад, за час існування сотенного устрою (1715-1780 рр.), всі сотенні канцелярії (виконували адміністративну та судову функції) були зроблені з дерева і мали по одному поверху. На основі схематичного плану чернігівської сотенної канцелярії видно, що приміщення мали довжину майже 14 м, завширшки трохи більше 10 м; висота споруди до конька даху (вкритого дранню) майже 6,5 м, а висота стелі – 2,6 м. Вся будівля в плані поділена двома поперекowymi та однією повздовжніми стінами на шість камер. Вхід влаштований через сіни розміром 4,6 × 4,2 м, що виконували функцію тамбура і не мали дерев'яної підлоги; до внутрішнього кута сіней виходила мурована труба від груби, яка знаходилась у сусідній прихожій, але топилась із сіней.

Подібне планування мали сотенні канцелярії також у Батурині, Березні, Любечі, Ніжині, Новгороді-Сіверському, Сосниці, Стольному, Носівці та інших сотенних центрах [9]. Про це свідчать плани, фасади та описи урядових споруд Гетьманщини, реєстрація яких була проведена за наказом малоросійського генерал-губернатора П. Румянцева-Задунайського у зв'язку з запровадженням адміністративно-територіальної реформи 1781 р., в результаті якої були ліквідовані політична автономія Гетьманщини та полково-сотенний устрій; наразі ці дані зберігаються в Державному архіві Чернігівської області та Центральному державному історичному архіві України в Києві [8].

В 50-х – 70-х роках XVIII ст. зміцнення козацького самоврядування в межах Російської імперії зумовило зведення урядових і представницьких будівель – Гетьманського палацу в Глухові (рис. 6) гетьмана Кирила Розумовського (за проектом архітектора А. Квасова), палацу Любомирських у Рівному, низки магнатських резиденцій Західної України, ратуш і земських судів в усіх інших населених пунктах Гетьманщини [7];

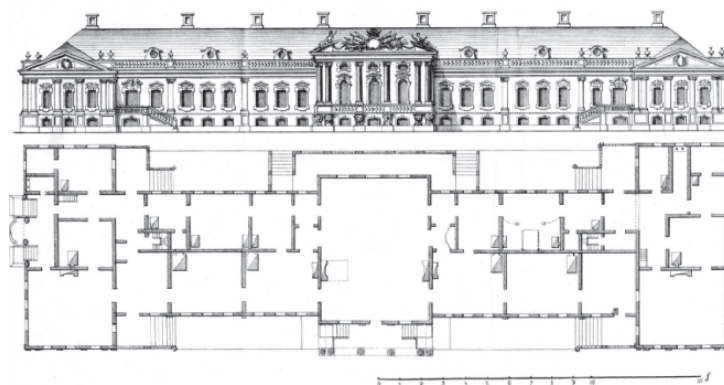

Рис. 6. Гетьманського палацу К.Розумовського в Глухові.
Головний фасад та план

В кінці XVIII ст., у добу класицизму, що прийшов на зміну бароко, тривало формування ансамблів міських центрів. Фасади передовсім формували об'єм будівель, а вже потім створювали форму площі або визначали напрямок вулиці. Однак адміністративні споруди не мали єдиного уніфікованого архітектурного образу, оскільки поєднувались з житлом чиновників; подвійність призначення будівель та поєднання різних функціональних елементів в одному об'ємі гальмували типологічний прогрес. Дотримуючись абстрактних композицій, зодчі створювали узагальнені образи споруд, внаслідок цього будівлі адміністрації часто не відрізнялися від навчальних чи лікувальних будинків, адже прообразом для них був житловий палац [4].

Рис. 7. Губернаторський палац в Харкові (арх. М. Тіхменов)

Наприклад, у Харкові (початковий проект московського архітектора М. Тіхменова втілював на практиці міський архітектор І. М. Вільянов, а пізніше архітектор П. А. Ярославський з Москви) в 1770-1777рр. спорудили губернаторський палац (нині головний корпус Української інженерно-педагогічної академії) (рис. 7), а для парадних прийомів у 1787 р. поруч збудували намісницький будинок із зальним розплануванням. Серед зведених такого роду споруд варто відзначити: палац Г.Потьомкіна в Херсонській фортеці, де крім дво- і триповерхового корпусу з величезною лоджією, запроєктовано два флігелі, звернені фасадами до площі, і більше десяти службових будівель, які групувалися навколо внутрішніх дворів і саду.

У муніципальних установах успадковано традиційну композицію – кубічний об'єм з центральною вежею блокувався з торговельними будівлями, прибутки від яких поповнювали міський бюджет, яскравим прикладом є новий кам'яний Ніжинський магістрат (1781р., арх. А.Квасов). Будинок магістрату був прямокутний у плані, витягнутий, симетричний за структурою, вирішений у стильових формах класицизму, складався з центрального двоповерхового корпусу і прилеглих до нього обабіч одноповерхових торгових рядів. В результаті запровадження реформи російського самодержавного уряду 1782 р. та

влаштування губерній і міських дум, за Ніжинським магістратом залишено лише поліцейські та судові функції (рис. 8) [8].

Рис. 8. Ніжинський магістрат. Головний фасад та плани поверхів
(арх. А.Квасов)

Миколаївський магістрат (1790р, арх. І.Старов) (рис. 9), на відміну від Ніжинського, займався перерахунком жителів міста, для цього всі купці та міщани, які проживали в Миколаєві, були зобов'язані подавати «ревизские сказки» із зазначенням всіх членів сім'ї, здійснював зарахування до числа міських міщан і купців, проводив ревізії (перепису населення); відповідав за проведення рекрутських наборів; видавав свідоцтва на право займатися торгівлею і ремеслом; вирішував питання про закріплення земельних ділянок (міської землі) за окремими особами; відповідав за розкладку і збір місцевих і загальнодержавних податків; розпоряджався міськими засобами; організовував боротьбу з епідеміями; виконував судові функції, зокрема розбирав майнові суперечки, приймав рішення щодо стягнення боргів, за більшістю цивільних і кримінальних справ. Всі ці функції потребували збільшення загальної площі споруди і впливали на архітектурно-планувальні рішення, що зокрема призвело до збільшення центральної частини споруди.

Рис. 9. Миколаївський магістрат (арх. І. Старов)

Західноукраїнські землі (Східна Галичина, Північна Буковина, Закарпаття) в цей період, внаслідок трьох поділів Польщі, опинилися під

владою Австрійської імперії; Східноукраїнські землі (Наддніпрянська Україна: Слобожанщина, Лівобережжя, Правобережжя та Південь) підпорядковувалися Російській імперії, де був поширений загальноімперський адміністративний устрій та створена велика територіально-адміністративна одиниця – Генерал-губернаторство, до складу якої входило декілька губерній, в результаті чого почалося будівництво палаців губернаторів, які здійснювали адміністративно-виконавчу функцію. З 1785 року починається будівництво міських дум та управ на Правобережній Україні та з 1793 року – на Лівобережній [12].

В Миколаєві вперше було обрано міську думу і створено її виконавчий орган – міська управа в 1797 році; їй, згідно Зводу Законів Російської імперії, була передана велика частина зобов'язань магістрату. Протягом 1-ї половини ХІХ століття вплив міського магістрату на життя міста поступово скорочувався і в середині 60-х років ХІХ століття у зв'язку з початком реформ органів самоврядування і судових органів, магістрати ліквідували [13].

Зі збільшенням бюрократичного апарату виникла потреба в нових адміністративних будинках. Тому в 1803р. були затверджені типові проекти архітектора А. Захарова, що вирізнялися своєю компактністю та скромністю, за якими в Полтаві на Круглій площі в 1810-1811 рр. звели будинки генерал-губернатора, цивільного губернатора та віце-губернатора (рис. 10а), а в Чернігові – цивільного губернатора та віце-губернатора. Зали першого поверху цих будинків відводилися для праці, кімнати другого – для житла. Осі головних фасадів підкреслювали портиками або розкріпованою середньою частиною.

Оригінальніше були вирішені адміністративні будинки в Одесі (1827-1830 рр., архітектори – А.Мельников і Ф.Бюффо), де згідно з містобудівною ситуацією середня частина триповерхової будівлі являла собою дугоподібний у плані об'єм, збагачений арковою лоджією внизу та пілястрами іонічного ордеру вгорі. Так, наприклад, палац цивільного губернатора в Сімферополі (1831-1834 рр., архітектори – П.Ельсон та І.Колодін) мав репрезентативний головний фасад і затишну галерею на дворовому фасаді. У Чернігові за проектом М. Маркелова в 1896р. зведено будинок цивільного губернатора (рис. 10б) у стилі неокласицизму. На Правобережжі та в Західній Україні для цього пристосовувалися існуючі будівлі, і лише у Львові споруджено імпозантний палац губернатора з плоским портиком (1821 р., архітектор Хельман).

а

б

Рис. 10. а – Палац віце-губернатора на Круглій площі в Полтаві (арх. А. Захаров); б – Будинок цивільного губернатора в Чернігові (арх. М. Маркелов)

Присутствені місця, як будинки для різноманітних управлінських установ, поступово відживали свій час. Лише в декількох містах з'явилися нові споруди цього типу, зокрема на Софійській площі Києва (1854-1857 рр., архітектори – М. Іконников, І. Штром і К. Скаржинський). У будинку Присутствених місць містилися: Губернське правління та його різні підрозділи («присутствія»), Казенна палата із скарбницею, Приказ громадського догляду, Палати цивільних та кримінальних справ, судові та поліцейські установи, архів, друкарня тощо [9].

На західноукраїнських землях подібну роль відігравало Крайове управління (Крайова Управа Герцогства Буковина), чотирьохповерхова будівля якого була споруджена в Чернівцях (1871-1873 рр., архітектор – Й. Глаубіц) (рис. 11а), симетрична, прямокутна в плані, з розвинутим ризалітом в центрі головного фасаду; в австрійський період крім кабінетів урядовців та залу засідань в приміщенні була квартира намісника дому Габсбургів (нині це 14-й корпус Чернівецького національного університету) [14]. Серед нечисленних будівель державної адміністрації Галичини високими якостями характеризувався будинок Галицького намісництва у Львові (1877-1880 рр., архітектор – Ф. Ксенжарський) (рис. 11б).

З часом було визнано за недоцільне об'єднувати в одному об'ємі різні функції. Насамперед виділили установи для судочинства, які в Катеринославі (суч. Дніпрі) споруджено за проектом О. Векшинського в 1896р., а в Херсоні – під керівництвом О. Пальшау ще в 60-ті роки. У 1891 р. архітектор В. Домбровський звів у Херсоні нову імпозанту споруду для судових установ, а у Львові за проектом архітектора Ф. Сковрона був зведений Палац справедливості у 1891-1895 рр. (рис. 11в).

а

б

в

Рис. 11. а – Крайова управа Буковини в Чернівцях, 1871-1873 рр. (арх. Й. Глаубіц); б – Галицьке намісництво Галичини у Львові, 1877-1880 рр. (арх. Ф. Ксенжарський); в – Палац справедливості у Львові, 1891-1895 рр. (арх. Ф. Скворона)

Стрімкий розвиток товарних відносин зумовив появу будівель казначейств (Нікополь і Бахмут, архітектор – Г. Панафутін), скарбниць (Гайсин, архітектор – М.Карчевський) і акцизних відомств (Полтава, архітектор – О.Ширшов). Найбільш поширеним типом подібних споруд стали банки. У 70-80-ті роки ХІХст. їхні операційні зали розташовували в глибині земельної ділянки, що ускладнювало доступ до них відвідувачів і зв'язки з іншими приміщеннями. Зведені в Одесі за проектами В. Мааса Державний (1881р.) і Земський (1882р.) банки своїми фасадами нічим не відрізнялися від житлових будівель. З часом сформувалися три розпланувальні прийоми сполучення головного залу з допоміжними робочими кабінетами та зоною вестибюля: вільний, лінійний і центричний. У зовнішньому вигляді споруд прагнули виразити їх капітальність, демонструючи цим надійність збереження фінансів. Тому майже всі споруди витримували в дусі італійського ренесансу.

Концентрація фінансово-кредитних споруд характерна і для Харкова, де більшість із них розташовувались на Миколаївській площі. Харківська контора Державного банку почала працювати з 1860 року (архітектори Р.П. Голеніщев, Ф.І. Шустер) і була створена на базі Державного комерційного банку, відкритого в 1843 році [15]. Чимало банків запроектував архітектор О. Бекетов. Першою в

1896-1898 рр. виросла споруда Земельного банку (рис. 12а), витримана у вишуканих формах раннього бароко. Поруч розташовувався Торговельний банк (1898-1899 рр.), в оформленні інтер'єрів якого брав участь В. Кричевський.

У другій половині XIX ст. невід'ємним компонентом міського організму був громадський центр, який охоплював значну територію. До його складу входили пасажі, криті ринки, вокзали, банки, біржі, споруди міських дум і управ, палаци губернаторів, судові установи, різні управління, навчальні заклади, театри, бібліотеки, музеї тощо.

Вищезазначений аналіз архітектурної спадщини дає підстави для виділення **третього етапу** з XIV до кінця XIX століття, що характеризувався активним розвитком, диференціацією за функціональним призначенням та становленням об'ємно-просторових ознак адміністративних споруд на території України.

На початку XX ст. Київ став потужним адміністративним центром. Провадилась активна розбудова міста, особливо розгорнулось будівництво прибуткових будинків (на 1912р. їх тут було 5,5 тис., або 32% загальної кількості в Україні – 17 тис.), будівель банків, бірж, кредитних товариств, які були пишно оздоблені архітектурними деталями, в їх проектуванні брали участь кращі місцеві та іноземні зодчі.

Одним з таких визначних об'єктів став Державний банк у Києві (рис. 12б) (1902–1905, арх. О. Кобелев, О. Вербицький), центр якого становить великий операційний зал із середньою частиною, призначеною для відвідувачів, та бічними застленими прилавками для персоналу. Навколо залу розташовані менші приміщення відділень для роботи з відсотковими вкладками, поточними рахунками, ощадними та валютно-обмінними операціями.

Необхідно відмітити, що при проектуванні будівель банків архітектори враховували не тільки нові архітектурні, але й інженерні досягнення. Так, будинок Державного банку в Києві був оснащений центральним паровим опаленням, електричним освітленням, подвійною системою вентиляції – витяжною і нагнітальною. Сім електричних вентиляторів протягом години двічі перекачували в приміщеннях усе повітря. Взимку повітря обігрівалося батареями, влітку – охолоджувалося. Ще одна особливість цієї адміністративної споруди полягала в тому, що повітря для вентиляції забиравалося з розарію, спеціально посаженого у дворі банку. Щоранку включалися спеціальні повітрязбірники і на всі поверхи робочих приміщень подавався аромат троянд.

а

б

Рис. 12. а – Земельний банк в Харкові, 1896-1898 рр.(арх. О. Бекетов); б – Державний банк в Києві, 1902-1905 рр.(арх. О. Кобелев, О. Вербицький)

В селах та містечках створювалися споживчо-кооперативні спілки та кредитно-кооперативні товариства. Кількість цих організацій постійно зростала: у 1900 р. їх було 450, а в 1915 р. – 6860. Відбулося подальше зростання й укрупнення селянсько-дворянських, а також промислових, регіональних і міжнародних банків, розташованих у значних містах.

Селянські банки розміщувалися в невеликих будинках з обмеженим набором приміщень, головним з яких був операційний зал. Подібні установи створювалися на основі поєднання кредитно-кооперативних і культурно-просвітницьких функцій. Крім операційного залу вони мали кімнати з бібліотеками, іноді – для роботи гуртків або зали зі спрощеною сценою для зібрань, як у селах Хомутець та Великі Сорочинці на Полтавщині (1913-1914рр.) (рис 13). Таке поєднання кількох соціально значущих функцій в одній споруді було, безсумнівно, прогресивним в умовах обмежених можливостей села чи містечка.

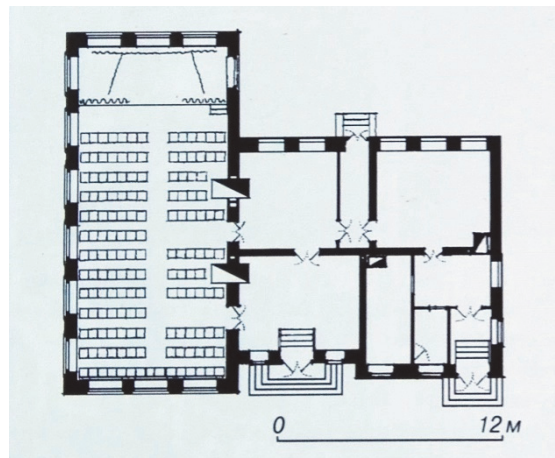

Рис. 13. Кредитно-кооперативне товариство в селі Хомутець на Полтавщині, 1913-1914 рр. (арх. О. Сластіон)

До числа найвизначніших пам'яток українського модерну належить передусім будинок Полтавського губерньського земства, споруджений за проектом В. Кричевського (1903-1908 рр.). Будинок адміністративного призначення має Ш-подібний план, складений від самого початку архітектором О. Ширшовим і затверджений у кінці 1902 року до будівництва. У його середній частині розміщуються вестибюль, центральний хол з парадно розкритими сходами, оточеними колонадою другого поверху, та великий зал засідань.

У 20-ті роки ХІХ ст. адміністративним будинкам різного рівня приділялася значна увага. Такими були банк у Донецьку (1930р., архітектор – В. Естрович), Держстрах у Харкові (нині – Інженерно-будівельний інститут, 1927р., архітектор – О. Молокін) та ін. Найбільшою адміністративною спорудою у Львові став восьмиповерховий Конторський будинок (1928-1929 рр., архітектор – Ф. Касслер), споруджений у формах функціоналізму та ілюструє нові принципи формотворення (рис. 14), вирізняється простотою, горизонтальними членуваннями великого призматичного об'єму, жорсткі обриси якого дещо пом'якшують запалі верхні поверхи [4,10].

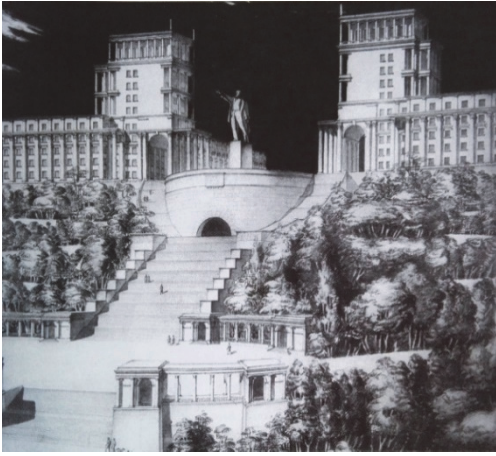

Рис. 14. Адміністративно-конторський будинок у Львові, 1928 р.

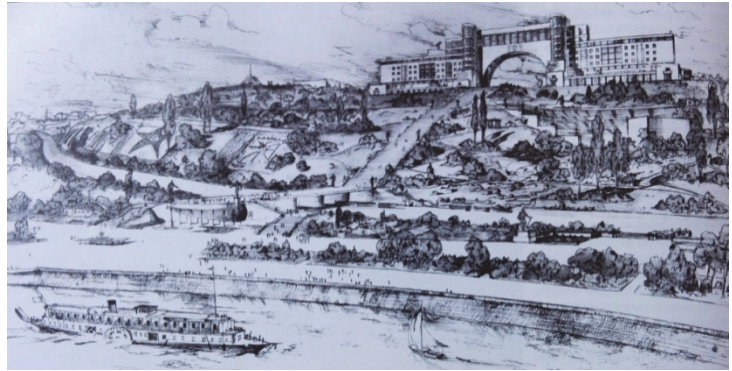
(арх. Ф. Касслер)

В результаті переїзду столиці з Харкова до Києва в 1934 році виникла необхідність в будівництві крупних урядових та громадських споруд (рис. 15). В 1936–1939 рр. були збудовані: будинок ЦК КП(б)У, нині Міністерство закордонних справ України (проект П. Лангбарда) (рис. 16); будинок Наркомату внутрішніх справ, нині Кабінет міністрів України (1935-1939 рр., проект І. Фоміна) (рис. 17); будинок Верховної Ради УРСР (1936-1939 рр., проект В. Заболотного) (рис. 18); штаб Київського особливого військового

округу, нині Адміністрація Президента України (проект С. Григор'єва) (рис. 19) [11].

а

б

Рис. 15. Конкурсні проекти «Урядового центру Києва»: а - архітектор В. Веснін, б – архітектор І. Фомін, 1935р.

В 1960—70-ті роки з'являються перші прояви нової образності архітектури, використання сучасних індустріальних конструкцій та прогресивних будівельних матеріалів. Виникла необхідність у створенні приміщень для адміністративно-конторської та проектної роботи, з'явилися нові будівлі банків, проектних організацій, міністерств (будівля нинішнього Міністерства інфраструктури та інші). Надмірності в архітектурі адміністративних будівель були замінені використанням сучасних індустріальних конструкцій та матеріалів.

Рис. 16. Будівля ЦК КП(б)У (нині Міністерство закордонних справ України) (арх. П. Лангбард)

Рис. 17. Будівля Наркомату внутрішніх справ (нині Кабінет міністрів України) (арх. І. Фомін)

Рис. 18. Будинок Верховної Ради УРСР (нині Будинок Верховної Ради України) (арх. В. Заболотний)

Рис. 19. Штаб Київського особливого військового округу (нині Адміністрація Президента України) (арх. С. Григор'єв)

Розвиток інженерних технологій ХХІ ст. сприяв підвищенню поверховості будівель та створенню гнучкого планування, що дозволило трансформувати простір при зміні його призначення, що в результаті призвело до формування нового універсального типу адміністративно-офісних будівель для здачі в оренду в крупних містах. Висотні будівлі стали показником економічного прогресу держав і престижу ведучих, процвітаючих фірм (бізнес центри: «Гулівер» (2003-2012 рр., арх. Т. Григорова); «Парус» (2004-2007 рр., арх. С. Бабушкін та О. Комаровський); «101 Tower» (2009-2012 рр., арх. А.Коваль); «IQ Business Center» (2010-2013 рр., арх. А. Пашенько) в м. Києві (рис. 20).

а

б

в

г

Рис. 20. Бізнес центри в Києві: а – «Гулівер» (2003-2012 рр., арх. Т.Григорова); б – «Парус» (2004-2007 рр., арх. С.Бабушкін та О. Комаровський); в – «101 Tower» (2009-2012 рр., арх. А. Коваль); г – «IQ Business Center» (2010-2013 рр., арх. А. Пашенько)

Становлення сучасних адміністративних будівель триває дотепер. Цей період можна віднести до **четвертого етапу**.

Таким чином, дослідження та аналіз вище наведених даних дали можливість виділити чотири основних етапи формування адміністративних споруд в Україні: перший – 5 тис. р. до н.е. – V ст. н.е., другий – з V по XIII ст., третій – з XIV до кінця XIX століття та четвертий – з початку XX століття і до сьогодні.

Нажаль, з часу проголошення незалежності України, будівництво нових будівель адміністративного призначення практично припинилось, і станом на сьогодні, продовжують функціонувати переважно радянські об'єкти адміністративно-конторського призначення, які не відповідають сучасним потребам адміністрування, умовам експлуатації; безпеки; крім того такі споруди не є енергоефективними, що критично важливо, зважаючи на сучасні економічні виклики, внаслідок чого переважна більшість українських адміністративних будівель є надзвичайно дорогими в експлуатації, на відміну від європейських та світових аналогів, що дозволяє говорити про необхідність розроблення нових стандартів, на основі принципів: альтернативного використання джерел енергії; новітніх технологій в цілях економії ресурсів під час експлуатації тощо. Дана тема потребує подальших наукових пошуків.

Література:

1. Платонов С. М. ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ТРИПІЛЬСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ / С. М. Платонов, С. О. Тарута. – Київ, 2004. – 703 с.
2. Асеев Ю. С., Архітектура Київської Русі / Ю. С. Асеев.— К.: Будівельник, 1969;
3. Кириченко Л. Розкопки століття: в центрі Києва знайшли стародавній палац князя Володимира [Електронний ресурс] / Леся Кириченко // Газета "Сьогодні". – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://kiev-ukr.segodnya.ua/kpeople/raskopki-veka-v-centre-kieva-nashli-drevniy-dvorec-knyazya-vladimira-716193.html>.
4. Історія української архітектури / Ю. С. Асеев, В. В. Вечерський, О. М. Годованюк та ін.; За ред. В. І. Тимофійенка. — К.: Техніка, 2003. — 472 с.
5. Климчук А. А. Перші ратуші на Західній Україні (XIV-XVIII ст.) [Електронний ресурс] / А. А. Климчук // Історична Волинь – Режим доступу до ресурсу: http://www.istvolyn.info/index.php?option=com_contentview=article&id=4325:-xiv-xviii-&catid=33&Itemid=17.
6. Вечерський В.В. Втрачені об'єкти архітектурної спадщини України. — К. : НДТІАМ - Головкивархітектура, 2002. — 592 с.

7. Таранушенко С.А. Урядові будівлі на Гетьманщині XVIII ст. / С.А. Таранушенко // Український історичний журнал. – 1971. – № 2 – С. 103.
8. Травкіна О. Опис Ніжинського магістрату 1781 р. / Ольга Травкіна. // Ніжинська Старовина. – 2014. – С. 146–148.
9. Адруг А.К. Архітектура Чернігова другої половини XVII – початку XVIII століть. – Чернігів: Чернігівський ЦНТЕІ, 2008 р. – 224 с.
10. Присутствені місця, 1854—1909 [Електронний ресурс] // Звід пам'яток історії та культури Києва – Режим доступу до ресурсу: <http://pamyatky.kiev.ua/streets/volodimirska/prisutstveni-mistsya-18541909>.
11. Трегубова Т. О. СТОЛИЦЯ ВЕЛИКОЇ ПРОВІНЦІЇ (XIX - початок XX ст.) / Т. О. Трегубова, Р. М. Мих. – Львів: Будівельник, 1989. – 270 с. – (Архітектурно-історичний нарис).
12. Васильченко В.І., Солярська І.О, Авдєєва М.С. Авдєєва Н.Ю. / Історія архітектури та містобудування. Навчальний посібник.- К.:НАУ, 2010. – 248 с.
13. Щукин В. В. Городовой магистрат в г.Николаеве [Електронний ресурс] / В. В. Щукин // Фаберова дача. Никлаевская область. Электронная историческая энциклопедия – Режим доступу до ресурсу: <http://history.mk.ua/magistrat-gorodovoj-magistrat-v-g-nik.htm>.
14. Архітектурні перлини. Крайове управління (14 корпус ЧНУ) [Електронний ресурс] // Чернівецька міська рада – Режим доступу до ресурсу: http://chernivtsy.eu/tacis/tourism/cv_arch_perl.html.
15. Рукавіцин І. Установи Державного банку на українських землях на початку XX століття / Ігор Рукавіцин. // Вісник Національного банку України. – 2013.

***Abstract.** In the article, author analyzed an experience and defined the stages of administration buildings formation in Ukraine.*

***Key words:** administrative buildings, domestic experience, formation stages.*

***Аннотація:** в статті проаналізовано досвід і визначено етапи формування адміністративних зданий в Україні.*

***Ключевые слова:** административные здания, отечественный опыт, этапы формирования.*